

Tilastokeskukselle
Viite: TK/1065/00.07/2026

Arenen lausunto tilastotuotannon muutokset 2027 - Koulutustason nostoa ei voi ohjata ilman jatkuvaa tietoa opiskelijapoluista ja työllistymisestä

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry kiittää mahdollisuudesta lausua Tilastokeskuksen tilastotuotannon muutoksia koskevasta muistiosta.

Arene ymmärtää julkisen talouden tilanteen ja Tilastokeskukseen kohdistuvan tarpeen arvioida tuotantotapojaan ja resurssiensa kohdentamista. Säästöjä ei kuitenkaan pidä hakea tavalla, joka katkaisee koulutuspolitiikan, korkeakoulujen ohjauksen ja osaamistason noston kannalta keskeisiä aikasarjoja.

Lausunnon ydinkohdat:

- Koulutukseen hakeutumista, opintojen kulkua, koulutuksen keskeyttämistä ja sijoittumista koulutuksen jälkeen koskevia tilastoja ei tule keskeyttää tai lakkauttaa.
- Suomen haluamaa koulutustason nostoa ei voida johtaa ilman tietoa koulutuspolkujen toimivuudesta. Päätöksenteossa tarvitaan vertailukelpoista tietoa siitä, ketkä hakeutuvat korkeakoulutukseen, miten opinnot etenevät ja missä vaiheissa opiskelijapolut katkeavat.
- Nämä tilastot muodostavat koulutusjärjestelmän kannalta yhtenäisen tietoketjun: kuka hakeutuu koulutukseen, miten opinnot etenevät, missä kohtaa polku katkeaa ja miten tutkinto kiinnittyy työelämään.
- Tilastojen lakkauttaminen heikentäisi erityisesti ammattikorkeakoulujen vaikuttavuuden osoittamista, koska AMK-sektorin tehtävä perustuu työelämälähtöiseen osaamiseen, alueiden osaajatarpeisiin vastaamiseen ja valmistuneiden työllistymiseen.
- Alueellinen ennakointi, aloituspaikkojen kohdentaminen, jatkuvan oppimisen tarjonta ja soveltavan TKI-toiminnan suuntaaminen vaikeutuvat, jos yhteinen tilastopohja ohenee.
- Tilastojen lakkauttaminen heikentäisi myös mahdollisuuksia arvioida kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden sijoittumista suomalaisille työmarkkinoille sekä rahoitusmallin vaikutuksia ammattikorkeakoulujen toimintaan.
- Ennen lakkauttamispäätöksiä tarvitaan vaikutusarvio sekä erillisrahoitus- tai yhteistuotantomallin selvittäminen.

Ammattikorkeakouluille kyse ei ole vain yleisestä taustatiedosta. Nämä tilastot ovat keskeisiä välineitä, joilla voidaan arvioida ammattikorkeakoulujen perustehtävän toteutumista: työelämälähtöistä korkeakoulutusta, alueiden osaajatarpeisiin vastaamista, opiskelijoiden etenemistä ja valmistuneiden työllistymistä. Jos nämä tiedot katoavat tai muuttuvat katkonaisiksi, AMK-sektorin vaikuttavuutta on vaikeampi osoittaa juuri niillä mittareilla, joihin sen yhteiskunnallinen tehtävä nojaa.

Arene katsoo, että Tilastokeskuksen ei tule tehdä lopullista päätöstä koulutus- ja tutkimustilastojen lakkauttamisesta ennen erillistä vaikutusarviota. Arvion tulee kattaa ainakin koulutustason noston seuranta, opiskelijavalintojen kehittäminen, opintojen eteneminen, keskeyttämisen ehkäisy, valmistuneiden sijoittuminen sekä alueellinen osaamistarpeiden ennakointi.

Koulutusta koskeva kansallinen tilastopohja palvelee koko järjestelmää. Sen jatkuvuutta ei tule ratkaista vasta siinä vaiheessa, kun tuotanto on jo päättynyt ja tietokatkos syntynyt.

Talous ja globalisaatio tilastojen muutoksiin

Arene pitää tärkeänä, että taloutta, yritystoimintaa ja alueellista kehitystä koskevien tilastojen muutoksia arvioidaan myös korkeakoulujen, alueellisen ennakkoinnin ja TKI-toiminnan näkökulmasta.

Ammattikorkeakoulut hyödyntävät taloutta ja yritystoimintaa kuvaavaa tilastotietoa alueellisessa osaamistarpeiden arvioinnissa, yritysyhteistyössä sekä soveltavan TKI-toiminnan suuntaamisessa. Erityisesti alueilla, joilla yksittäisen ammattikorkeakoulun merkitys työvoiman saatavuudelle ja yritysten uudistumiselle on suuri, tilastotieto toimii päätöksenteon ja ennakkoinnin yhteisenä perustana.

Arene ei ota yksityiskohtaista kantaa kaikkiin aihealueen 1 tilastokohtaisiin muutoksiin. Lähtökohtana tulee kuitenkin olla, että tilastotuotannon supistuksia ei ratkaista vain yksittäisten kustannuserien perusteella, vaan niiden vaikutukset alueelliseen ennakkointiin, yritysten uudistumisen seurantaan ja korkeakoulujen TKI-toiminnan suuntaamiseen arvioidaan ennen lopullisia päätöksiä.

Innovaatiot ja digitalisaatio tilaston muutoksiin

Arene pitää ongelmallisena kehitystä, jossa innovaatiotoimintaa ja digitalisaatiota kuvaava tietopohja kaventuu tilanteessa, jossa Suomelta odotetaan TKI-panostusten kasvua, tutkimusperustaisen osaamisen vahvempaa hyödyntämistä ja yritysten uudistumiskyvyn vahvistamista.

Ammattikorkeakoulut ovat keskeisiä toimijoita soveltavan TKI-toiminnan, pk-yritysyhteistyön ja alueellisten innovaatioekosysteemien rakentamisessa. AMKien vaikuttavuus syntyy usein käytännönläheisistä ja työelämään kytkeytyvistä tuloksista, joita ei voida arvioida kattavasti pelkästään tutkimusjulkaisujen tai kansainvälisten ranking-mittareiden kautta.

Siksi innovaatiotoimintaa, yritysten kehitystä ja digitalisaatiota kuvaavan tilastotiedon säilyminen on tärkeää myös ammattikorkeakoulujen TKI-vaikuttavuuden osoittamisen kannalta. Mikäli tilastotuotantoa muutetaan, Arene pitää tärkeänä, että vähimmäistietosisältö ja aikasarjojen käyttökelpoisuus säilytetään sellaisella tasolla, että aineistoa voidaan käyttää myös alueellisessa TKI- ja osaamispolitiikan valmistelussa.

Yhteiskunta ja yhdenvertaisuus tilastojen muutoksiin

Arenen lausunnon keskeisin huomio kohdistuu aihealueen 3.4 Koulutus ja tutkimus -tilastoihin. Arene katsoo, että koulutukseen hakeutumista, opintojen kulkua, koulutuksen keskeyttämistä ja sijoittumista koulutuksen jälkeen koskevia tilastoja ei tule keskeyttää tai lakkauttaa.

Koulutustason nostosta puhutaan usein valtakunnallisena määrällisenä tavoitteena.

Ammattikorkeakoulujen kannalta ratkaisevaa on kuitenkin se, miten erilaiset opiskelijaryhmät todellisuudessa etenevät koulutuspoluilla. AMK-sektori on keskeinen väylä opiskelijoille, jotka siirtyvät korkeakoulutukseen ammatilliselta toiselta asteelta, työelämästä tai jatkuvan oppimisen kautta. Juuri näiden siirtymien onnistuminen ratkaisee, nouseeko koulutustaso vain tilastollisena tavoitteena vai aidosti osaamisena työmarkkinoille.

Jos koulutukseen hakeutumista, opintojen kulkua ja keskeyttämistä koskeva kansallinen tieto heikkenee, menetetään näkyvyys siihen, missä opiskelijapolut toimivat ja missä ne katkeavat. Tämä vaikeuttaisi opiskelijavalintojen kehittämistä, ohjauksen kohdentamista, aloituspaikkojen suuntaamista ja läpäisyn

seuranta. Vaikutus kohdistuisi erityisen vahvasti ammattikorkeakouluihin, koska niiden tehtävä on yhdistää laaja saavutettavuus, työelämärelevanssi ja tutkintojen hyvä läpäisy.

Sijoittuminen koulutuksen jälkeen on ammattikorkeakouluille poikkeuksellisen tärkeä vaikuttavuusmittari. AMK-tutkintojen arvoa arvioidaan vahvasti suhteessa työllistymiseen, osaajapulaan vastaamiseen ja alueelliseen työvoiman saatavuuteen. Jos sijoittumistieto katkeaa, heikkenee kyky osoittaa, millä aloilla ja millä alueilla ammattikorkeakoulutus tuottaa suoraan työelämän tarvitsemää osaamista. Samalla vaikeutuu koulutustarjonnan kriittinen arviointi: missä tutkintokoulutus vastaa kysyntään, missä tarvitaan uudelleenkohdentamista ja missä jatkuva oppiminen olisi tutkintokoulutusta tarkoituksenmukaisempi ratkaisu.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa suoritettujen tutkintojen paino on merkittävä, ja myös työllistyminen sekä työllistymisen laatu ovat osa rahoitusmallin kokonaisuutta. Siksi koulutuspolkuja ja sijoittumista koskevan kansallisen tilastopohjan heikkeneminen ei ole vain tiedontuotannon tekninen kysymys. Se kaventaisi mahdollisuuksia arvioida rahoitusmallin vaikutuksia, koulutuksen tuloksellisuutta ja ammattikorkeakoulujen työelämävaikuttavuutta. Erityisen tärkeää sijoittumistieto on kansainvälisten opiskelijoiden pitovoiman seurannassa. Ilman luotettavaa tietoa valmistuneiden sijoittumisesta on vaikeampi arvioida, jäävätkö kansainväliset tutkinnon suorittaneet suomalaisille työmarkkinoille ja vastaako koulutus Suomen osaajatarpeisiin.

Tilastojen lakkauttaminen heikentäisi myös ammattikorkeakoulujen asemaa korkeakoulupoliittisessa ohjauksessa. AMKien vaikuttavuus syntyy usein alueellisista, työelämäkytkentäisistä ja käytännönläheisistä vaikutuksista, jotka eivät näy yhtä helposti tutkimusjulkaisujen, patenttien tai kansainvälisten vertailumittareiden kautta. Siksi koulutuspolkuja ja sijoittumista koskeva tilastotieto on AMK-sektorille myös edunvalvonnallinen perusta. Ilman sitä ammattikorkeakoulujen panos koulutustason nostoon, osaajapulaan vastaamiseen ja alueiden elinvoimaan jää helpommin näkymättömäksi.

Väestörakenteen muutos vahvistaa tilastojen merkitystä entisestään. Ikäluokkien pienentyessä ja alueellisten väestökehitysten eriytyessä aloituspaikkojen, jatkuvan oppimisen tarjonnan ja koulutusalaakohtaisten painotusten kohdentaminen edellyttää tarkkaa ja vertailukelpoista aluetietoa. Jos kansallinen tietopohja ohenee, vaarana on osaoptimointi: yksittäiset toimijat joutuvat tekemään ratkaisuja omien, keskenään vaikeasti vertailtavien aineistojensa varassa. Tällöin Tilastokeskuksen säästö voi siirtää kustannuksia korkeakouluille, alueellisille toimijoille ja hallinnolle, jotka joutuvat paikkaamaan puuttuvaa kansallista tietoa erillisselvityksillä ja kyselyillä.

Arene pitää välttämättömänä, että koulutukseen hakeutumisen, opintojen kulun, koulutuksen keskeyttämisen ja koulutuksen jälkeisen sijoittumisen vähimmäistietosisältö turvataan, vaikka tilastojen tuotantotapaa tai julkaisutiheyttä muutettaisiin. Jos tietosisältöjä joudutaan priorisoimaan, se tulee tehdä yhdessä keskeisten tiedonkäyttäjien kanssa. Aikasarjoja ei pidä katkaista hallinnollisen säästön vuoksi.

Kestävä kehitys ja ympäristö tilastojen muutoksiin

Arene ei ota yksityiskohtaista kantaa kaikkiin kestävän kehityksen ja ympäristön aihealueen tilastokohtaisiin muutoksiin. Aihealueella on kuitenkin merkitystä myös ammattikorkeakoulujen toiminnalle, koska AMKit osallistuvat laajasti vihreän siirtymän, energiatehokkuuden, kestävän rakentamisen, liikenteen ja alueellisen uudistumisen TKI- ja koulutustoimintaan.

Ammattikorkeakoulut tarvitsevat kestävään kehitykseen, energiaan, rakentamiseen, liikenteeseen ja alueelliseen kehitykseen liittyvää tietoa sekä koulutuksen suuntaamisessa että työelämäyhteistyössä. Jos näiden aihealueiden tietopohja kaventuu, myös alueiden kyky ennakoida vihreän siirtymän osaamistarpeita heikkenee.

Arene pitää tärkeänä, että mahdollisissa muutoksissa säilytetään sellainen vähimmäistietosisältö, jota voidaan hyödyntää alueellisessa ennakoinnissa, koulutustarjonnan kehittämisessä ja soveltavan TKI-toiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa.

Yhteenveto

Tilastotuotantoa voidaan uudistaa, mutta koulutusjärjestelmän kannalta keskeisiä aikasarjoja ei tule lakkauttaa ilman vaikutusarviota ja korvaavaa ratkaisua. Koulutusjärjestelmän ohjausta ei voi rakentaa sen varaan, että keskeiset ilmiöt tunnistetaan vasta jälkikäteen hajanaisista ja keskenään vertailukelvottomista aineistoista.

Koulutuspolitiikka tarvitsee riippumattoman, yhteisen ja jatkuvan tietoperustan. Sen kaventaminen tuottaisi vain rajallisen säästön, mutta heikentäisi samalla kykyä johtaa koulutusta, ennakoida osaamistarpeita, perustella korkeakoulupoliittisia ratkaisuja ja osoittaa ammattikorkeakoulujen yhteiskunnallinen vaikuttavuus.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta

Anna Välimaa

puheenjohtaja

Va. toiminnanjohtaja